

JOANNA BAUM ▶▶

Badaczka niezależna

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9794-3114>**Przegląd polskiej literatury XX wieku**[recenzja książki *Przestrzenie literatury i okolice*]**Overview of Polish literature of the 20th century**[recenzja książki *Przestrzenie literatury i okolice*]**Обзор польской литературы 20 века**[recenzja książki *Przestrzenie literatury i okolice*]

Leszek Szaruga to znany polski poeta, prozaik, eseista, tłumacz poezji niemieckiej i rosyjskiej, wieloletni wykładowca Uniwersytetu Warszawskiego. Jego bogate doświadczenie przełożyło się na dzieło napisane w formie, nieskłaniającej do krytyki, w której każdy z rozdziałów może być odczytywany osobno jako esej czy szkic historycznoliteracki, dotyczący danego twórcy, kręgu bądź epoki lub rodzaju literackiego.

Już w pierwszej części *Przestrzeni literatury i okolic* znajdziemy podsumowanie wiedzy historycznoliterackiej, wyszczególnienie najważniejszych z punktu widzenia historyka literatury dzieł, nazwisk, pojęć i zjawisk w literaturze stulecia 1918–2018, co naprowadza na myśl o napisaniu tej książki na stulecie polskiej niepodległości. Podstawą do napisania tego pierwszego krótkiego tekstu eseistycznego była ankieta „Kwartalnika Artystycznego”. W zasadzie wymienienie akurat tych a nie innych utworów i nazwisk nie budzi u czytelnika zdziwienia. Dominującym jest układ wg „kartonów” rodzajów literackich – np. poezja, eseistyka, proza fabularna, utwory dramaturgiczne itp. Zastanawia jedynie wyraźna niechęć autora do Witolda Gombrowicza,

o którym, jeśli wspomina to zdawkowo lub z najwyższą niechęcią i to w całej książce (Szaruga, 2021, s. 16, 235–247, 248–250).

W pozostałych rozdziałach Szaruga analizuje utwory poetyckie i prozatorskie konkretnych autorów, jednak w zasięgu jego zainteresowań przeważają pisarze XX-wieczni. W większości są to nazwiska znane, z najwyższej literackiej półki, ale przeplata je z mniej poczytnymi, znajomość których wydaje mu się ważna, a uważa, że zostali w jakiś sposób zarzuceni lub pominięci przez krytykę literacką, jak i zwykłego czytelnika, który praktycznie po literaturę polską nie sięga. Przykładami mniej znanych acz wybitnych twórców są między innymi pisarze należący do kręgów emigracyjnych związanych z paryską „Kulturą”. Twórczość tych osób była bowiem w dobie, kiedy żyli blokowana przez PRL-owską cenzurę. Jedynie nieznaczna publika mogła zapoznać się z ich pisarstwem wydawanym w samizdacie bądź analizowanym w literackim podziemiu, często w późniejszym okresie istnienia „Solidarności” (lata 80.) lub wiele lat po wydaniu pierwotnym za granicą – w okresie po 1989 r. Jeden z rozdziałów poświęcony jest też pokoleniu „Współczesności” zorientowanym w kręgu „Hybrydy”. Rzadko zdarzało mi się w dotychczasowej lekturze trafić na tak duże nagromadzenie stosunkowo mało znanych prądów literackich nawet w wysoko cenionych publikacjach o charakterze teoretyczno- czy historycznoliterackim. Można je znaleźć w zasadzie jedynie w takich właśnie zbiorowych publikacjach, analizujących pewną epokę, np. jak w wymienionym przypadku – 100-lecie niepodległości lub w niszowych książkach, wydawanych w niedużej ilości egzemplarzy. Lektura pobudza ciekawość czytelniczą i skłania do poszerzenia literackich horyzontów.

Bogactwo analizowanych w publikacji nazwisk zmusiło autora do zamieszczenia w końcowej części ich indeksu w układzie alfabetycznym. Do tego swoistego gąszczu edytor nawiązuje już samą dość surową formą okładki, obrazującą czarno-biały labirynty z bogactwem ślepych uliczek. Praktycznie nieobecne w tekście są wady edytorskie (literówki czy błędy gramatyczne).

DR JOANNA BAUM

Politechnika Gdańska
ul. Gabriela Narutowicza 11/12, 80-233 Gdańsk
asiabaum@gmail.com

Bibliografia

| Szaruga, L. (2021). *Przestrzenie literatury i okolice*. Toruń: Marszałek Development & Press.